

KRONIKA, REFERATI IN KRITIKE.

Državni Etnografski muzej v Ljubljani v letih 1931.—1933.

Etnografski muzej v Ljubljani je v svojem delovanju hodil po potih, ki so bili začrtani in opisani v prejšnjih letnikih »Etnologa«. Zbiralo se je, čuvalo se je, urejevalo se je in proučevalo pridobljeni material.

Zbirka se je pomnožila deloma z etnografskimi predmeti, ki so jih kupili muzejski uradniki na svojih znanstvenih potovanjih ali pa od kmetov in zbiralcev, ki so prišli stvari muzeju ponujat. Nekaj predmetov je bilo tudi poklonjenih, ali zelo malo. Tako n. pr. je gospa Ana Cankarjeva poklonila (1931) muzeju kmečko zibelko, značilno profilirano in poslikano. Za dar se uprava lepo zahvaljuje.

Etnografske predmete je uprava nabavila v prvi vrsti iz Dravske banovine, manj iz ostalih banovin države, v kolikor so bili predmeti potrebni kot vzorci radi primerjave. Kot zanimivost naj bo omenjeno pokrivalo za neveste s »perišanom« na čelu iz vasi Istok pri Peči (Zetska banovina). Pokrivalo je na gosto pokrito s srebrnimi novčiči, ki štejejo več stotin. Nekateri so tudi numizmatično zanimivi (slika). Seveda se zbirka ni mogla v toliki meri množiti kot poprej z nakupovanjem, ker se je zadnji dve leti budžet muzeja znatno znižal.

Muzejski preparator, Drago Vahar, vsakoletno pregleduje predmete zbirke, zlasti tkanine, katere je treba zračiti, solnčiti in preparirati, da ne propadejo. Delikatnejša dela popravljanja in čiščenja tkanin in oblek je izvršila gospodična Mija Brejčeva, ki je bila začasno dodeljena Etnografske-

mu muzeju, a je po novem finančnem zakonu morala, na žalost, zapustiti naš zavod.

Ponovno mora uprava muzeja opozoriti merodajne faktorje in občinstvo,

Ženetno pokrivalo iz okolice Peči.

da že za sedanje zbirke Etnografskega muzeja primanjkuje prostora, tako da ne more razstaviti magaciniranih stvari. Vse je prenapolnjeno in prenatrpano, tako da je težko dobiti pregled čez naše narodno blago. Ni mesta niti za priročno muzejsko knjižnico, tako da ležijo knjige v kupih na podu pisarne. Uprava je dobila leta 1932. na ponudbo za nakup nekdanjo Zoi-

sovo palačo (Breg 20), ki jo je popravil in za moderne potrebe uredil tovarnar Peter Kozina, ali niti država niti banovina ni zmogla potrebnih sredstev. Upajmo, da kmalu mine gospodarska kriza v naši državi, pa bo prišel tudi Etnografski muzej do svojega doma, ki bo postal po urejenih zbirkah kulturno ogledalo našega ljudstva.

Personalni status

Direktor muzeja: Dr. Niko Županič, III/1; bivši minister.

Kustos: mesto nepopolnjeno.

Restavrator: Maksim Gaspari, IX.

Preparator: Drago Vahtar, IX.

Provizorna služiteljica: Frančiška Furlan.

Leto 1932. je bilo usodepolno za delovanje v Etnografskem muzeju, ker je smrt za večno ugrabila enega znanstvenega delavca, drugega pa položila na bolniško posteljo, da ni dolgo mogel izvrševati svojih uradnih ter privatnih dolžnosti. Dr. Stanko Vurnik, pokojni kustos, je začel poslednja dva meseca 1931. resnejše bolehati, vendar je prihajal v muzej, če tudi bolj neredno. Po Novem letu 1932. pa se mu je stanje toliko poslabšalo, da je ostal doma in legel v posteljo, kar je 2. jan. javil upravi muzeja s priloženo prošnjo na Ministrstvo Prosvete (štev. 325/32) za daljši bolezenski dopust. Zraven je bilo zdravniško spričevalo dr. Jamarja, ki je postavil diagnozo: ulcerofibrozna tuberkuloza pljuč v zvezi s tuberkulozo glasilk. Dopust je Ministrstvo dovolilo. Dasiravno se je omenjeni zdravnik, specialist za pljučne bolezni, neumorno trudil, da bi rešil življenje svojemu prijatelju, so Vurniku vse bolj ginevale življenjske moči. Dne 23. marca 1932. je izdihnil svojo izmučeno dušo. Ostavil je za seboj vdovo in dva nedorasla sinčka. Drugi dan pod večer (24. marca), na sam Veliki četrtek, je bil pokopan pri Sv. Križu ob veliki udeležbi

ljubljske inteligence. Pokojnika je spremilo na njegovi zadnji poti celokupno osebje Etnografskega in Narodnega muzeja, bivši predsednik ljubljanske oblasti dr. M. Natlačén, direktor M. Hubad, komponisti dr. Kimovec in dr. Premrl in drugi odlični predstavitelji kulture. Pevsko društvo »Ljubljana« je zapelo več žalostink in na kraju so izrekli svoje nagrobne govore: ravnatelj Etnografskega muzeja dr. N. Županič, konservator dr. Fr. Stelè in kustos Narodnega muzeja dr. R. Ložar.

Upravnik muzeja je naglo zbolel 30. IX. 1932 in je bil z rešilnim vozom prepeljan v Občo banovinsko bolnico v Ljubljani, kjer ga je takoj operiral primarij dr. R. Blumauer (diagnoza: appendicitis chronica acuta recidiva perforativa gangrinosa). Četudi je bilo stanje bolnikovo smrtno nevarno, se je vendar sredi meseca oktobra obrnilo na bolje, ker so zdravniki storili svoje v polni meri. Ministrstvo prosvete je bolniku dodelilo daljši bolezenski dopust (P. br. 41556 od 22. okt. 1932.). Za časa bolezní upravnika je vodil pisarniške posle restavrator M. Gaspari.

Arhiv slovenskih narodnih pesmi in napevov. Od g. ravnatelja konservatorija je muzejska uprava prejela 2. III. 1931. dvesto narodnih pesmi (200) iz Goriškega, katere je po zapisih I. Kokošarja večglasno postavil g. Roman Pahor. Uvrščene so v muzejsko zbirko narodnih pesmi.

Po razpisu Min. prosvete, P. br. 30757 z dne 2. dec. 1929, P. br. 866 od 24. jan. 1930 ne spadajo državni muzeji v administrativno kompetenco bana, ampak neposredno pod Ministrstvo prosvete.

Z ukazom Nj. Vel. Kralja br. 48004 od dne 6. sept. 1930 je bil ravnatelj E. muzeja dr. Županič odlikovan

z redom Jugoslovske krone III. stopnje.

Ob priliki potovanja ravnatelja kot izaslanika ministra pri zrelostnih izpiti v Bitolju in Prilepu je isti vršil antropološka proučevanja v jugozapadnem delu Vardarske banovine (julij 1931).

Z odlokom Min. Prosvete P. br. 25024 od 9. jun. 1931 je bil dr. S. Vurniku dovoljen uradni pot v Rateče in Podkoren (2 dni) radi studij pohaštva in narodnih noš in 3 dni v Belo Krajino radi zapisovanja narodnih melodij ter ob enem restavratorju, M. Gaspariju radi fotografiranja in risanja etnografskih predmetov.

Z odlokom banske uprave (Prosvetni oddelek št. 8959/31, je bilo dr. Vurniku Stanku odobreno potovanje v Avstrijo, Švico in Francijo za čas od 20. jun. do 8. jul. 1931.

Iz sklada za zbiranje narodnih pesmi je bilo izdano g. Fr. Maroltu za nabiranje narodnih napevov po Beli Krajini 500 Din (maj 1931) in dr. S. Vurniku za proučevanje gorenjskih napevov 1056 Din. G. R. Pahorju iz Renč se je izplačalo za prepis Kokčarjeve zbirke slov. narodnih pesmi 793 Din.

Z ukazom Nj. Vel. kralja P. br. 50665 od 25. okt. 1931 je pomaknjen tedanji upravnik E. muzeja, dr. N. Županič v III. položajno grupo I. stopnje in z ukazom Nj. Vel. kralja P. br. 52762 od 28. okt. 1931 je isti stavljen v stanje pokoja s pravom na pokojnino činovnika III/1.

Ravnatelj muzeja, dr. N. Županič, se je udeležil mednarodnega kongresa za proučevanje ljudstev (Congresso Internazionale per gli studi sulla popolazione) v Rimu, ki ga je pripravil rimski sociolog prof. Corrado Gini. Predaval je dne 9. sept. 1931 v slavnostni dvorani Rimske univerze o temi: K fiziološko-etnični metamorfozi narodov s posebnim ozirom na Jugoslovane

(Etude dela métamorphose physioethnique des nations spécialement des Yougoslaves). Udeležil se je sprejema na Kapitoliju in je bil za 10. sept. izbran za predsednika antropološke sekcije kongresa.

Na XV. Mednarodnem Kongresu Antropologije in prazgodovinske arheologije v Parizu (20.—27. sept. 1931) je direktor dr. Županič zastopal kraljevino Jugoslavijo, kot stalni delegat Internacionalnega Antropološkega Instituta v Parizu. Kongres je otvoril 20. sept. ob 15. uri sam predsednik Francoske Republike Paul Doumer, v sprejemni dvorani *Svetovne kolonialne razstave*. Potem je g. Louis Marin, bivši minister ter predsednik Mednarodnega Antropološkega Instituta izrekel svoj lepo zasnovan govor in pozval delegate, ki so sedeli okrog predsedniške mize, k pozdravni besedi. Ti so bili klicani po začetni črki imen države, po redu francoske azbuke in tako je seveda prišel delegat Jugoslavije (Yougoslavie) poslednji na vrsto. Dne 23. sept. je dr. Županič predaval o predmetu »Les Tscherkesses du Kosovo polje en Yougoslavie« ter »Les caractères anthropologiques des Tscherkesses du Kosovo polje en Yougoslavie«. Za naslednji dan, 24. sept. je bil izbran za predsednika I. sekcije, morfološko - antropološke (Anthropologie morphologique et fonctionnelle, Etude des races groupes sanguins). Delegat Kraljevine Jugoslavije se je udeležil več slavnostij in sprejemov, ki so bili prirejeni v čast kongresistom, ali pa specialno odposlancem držav.

Ob priliki 30-letnice javnega delovanja dr. N. Županiča je občina Adlešiči izbrala svojega ožjega rojaka za častnega občana in mu izročila* dne 26. jul. 1931 umetniško izdelano diploma, ki jo je izdelal slikar M. Gaspari.

* Prim. »Jugoslovan«, letnik II., števil. 171, str. 3, Ljubljana 1931.

Takrat je namreč minilo trideset let, odkar je začela na Dunaju izhajati politično-kulturna revija »Jug«, katere izdajatelj je bil Frančišek Derganc, urednik pa N. Županić. Ta je začel z »Jugom« širiti svojo jugoslovensko zamisel, ki je potegnila za seboj najprej

N. Županić, l 1901 Urednik »Juga« kot član ferijalnega akademskega društva »Sava«.

omladino Srbov, Hrvatov, Slovencev in deloma tudi Bolgarov, potem pa polagoma prepojila tudi duhove ljudstva. (Začetek akcije obnovljenega Jugoslovenstva.)

Italijansko znanstveno društvo »Comitato Italiano per la studio dei problemi della popolazione« v Rimu je leta 1932. izbralo dr. N. Županića za svojega dopisnega člana.

Ob priliki obiska Ljubljane po bolgarskih industrijih in trgovcih, sta bila tudi Etnografski in Narodni muzej počaščena z njihovim posetom. Dne 7. sept. 1933 jih je pri glavnem vhodu pozdravil upravnik E. muzeja in izrazil radost, da se nahajajo v naši sredi Bolgari, naši najbolj istočni jugoslovenski bratje. Četudi nas danes delijo politične meje, po narodi narodnega govora in po krvi smo eno. To pa je najbolj pristna in najbolj zanesljiva osnova za izzidanje državnih stavb. Naj bi se zato v Ljubljani počutili kakor doma.

Pri proslavi 40letnice Muzejskega društva v Ptujju dne 19. in 20. okt. 1933 je zastopal ljubljanski Etnografski muzej njegov upravnik.

Ob petdesetletnici muzejskega restavratorja, Maksima Gasparija se je slovenska javnost s priznanjem spomnila jubilarjevega delovanja na polju umetnosti. (Prim. »Slovenec« in »Jutro« od 28. jan. 1933.) *

J. Mal, Ljubljana in leto 1848. (Posebni odtis: Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo. XIV, str. 109 do 135. Ljubljana, 1933.)

Même avant que, à Vienne, sous l'influence de la révolution de février, à Paris, éclatassent les émeutes de mars, à Ljubljana, on discutait vivement de ce que l'Autriche, également, devra changer de système de gouvernement. Il est intéressant que les intellectuels espéraient et attendaient des réformes progressives, mais que, en apprenant les événements sanglants survenus à Vienne, ils étaient d'avis que le gouvernement avait laissé échapper le moment propice à un développement tranquille.

L'auteur, qui utilise, dans son étude, en premier lieu des matériaux encore inexploités des archives de la police et les documents de la présidence du gouvernement illyrien à

Ljubljana, décrit es manifestations du 16 mars ainsi que la création et l'importance de la Garde nationale et de la Société slovène; cette dernière, qu'on a fondée pour propager le développement de la langue slovène, dut, forcée par les circonstances, pendant les premiers mois révolutionnaires, s'occuper aussi du développement politique. Les fonctionnaires non slovènes regardaient d'un mauvais oeil les efforts de la Société slovène concernant la Slovénie unie et l'introduction de la langue slovène dans les écoles et dans les bureaux, parce qu'ils appréhendaient que ceux, qui ne parlaient pas cette langue, n'auraient plus de place dans la nouvelle Slovénie.

Les soupçons qu'éveillaient les patriotes slovènes s'apaisaient un peu pendant les premières semaines après la revolte d'octobre de Vienne. La Société slovène condamna les projets panallemands, et se prononça de nouveau contre les tendances de Francfort et pour une réorganisation fédérative de l'Autriche; avec cela, elle aidait fortement à la pacification du pays. Pendant la période absolutiste qui suivit on oubliait tout cela; on reprocha à la Société slovène d'avoir travaillé pour le panslavisme, et beaucoup de membres de la Société furent surveillés par la police; l'auteur cite des caractéristiques très intéressantes, données par la police, de plusieurs chefs de la renaissance slovène.

IV. MEDNARODNI LUTKARSKI KONGRES V LJUBLJANI

Kongresisti pred magistratno palačo.

V dneh 4. in 5. julija t. l. se je vršil v Ljubljani pod protektoratom bana dr. D. Marušiča IV. kongres Mednarodne lutkarske zveze (Union internationale des marionnettes), katerega se je udeležilo po svojih delegatih in po polnih močeh 13 držav, izmed kate-

rih je bila zlasti Mala antanta močno zastopana.

Otvoritev kongresa je bila dne 4. VII. ob 10. uri v prostorih lutkarske razstave v paviljonu M na veiesejmu. Protektorja, bana dr. Marušiča, je zastopal podban dr. O. Pirkmajer. K slavnostni otvoritvi so prišli tudi številni predstavniki kulturnih društev in lutkovnih odrov ter številna publika z damami v narodnih nošah. Prisotni so bili seveda tudi vsi delegati tujih držav. Pri otvoritvi so zaporedoma spregovorili: predsednik Jugoslovanskega lutkarskega saveza dr. V. Burian, podban dr. O. Pirkmajer, ki je v svojem pozdravu obenem podčrtal velik vzgojni pomen lutkarstva, njegov in predsednikov govor je prevedel v francoščino pesnik A. Ocvirk, nato je govoril prezident Unime dr. J. Vesely, ki je med drugim izrekel zanimivo devizo: »Z lutkami k pobratimstvu narodov!« V podobnem smislu je govoril v rumunščini, češčini in francoščini rumunski delegat rektor dr. V. Sesan, za francoske lutkarje je pozdravil kongres g. P. Jeanne, v imenu nemških lutkarjev je iskreno pacifistično spregovoril Dunajčan g. H. Ruprecht, pozdrave iz Amerike je v angleščini izrekla miss D. Zaconick, došle čestitke iz drugih držav pa je prebral generalni tajnik Unime g. V. Sojka. Temu slavnostnemu aktu je sledil ogled lutkarske razstave, ki je bila sicer neoficijelno otvorjena že za časa sokolskega zleta in ki je vzbudila vsestransko zanimanje ne samo tujih delegatov, temveč tudi navzočih gostov. Velike pozornosti je bil deležen zemljevid, s katerega je razvidno stanje lutkovnih gledališč v Jugoslaviji. Prav tako so vzbujale zanimanje gostov in delegatov domače lutke mojstra Klemenčiča.

Lepo obiskano je bilo tudi zanimivo in poučno zgodovinsko predava-